

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رسالة توضیح المسائل

آية الله العظمى مكارم شیرازی
(دام ظلّه)

سرشناسه	: مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -
عنوان و پدیدآور	: رساله توضیح المسائل آیت الله العظمی مکارم شیرازی /
	مؤلف: ناصر مکارم شیرازی.
مشخصات نشر	: پیام عدالت، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	: ۴۹۶ ص.
شابک	: 978-964-152-055-9
موضوع فهرست‌نویسی	: فقه.
یادداشت	: این کتاب در سال‌های مختلف توسط ناشران متفاوت منتشر شده است.
موضوع	: فقه جعفری - رساله عملیه.
رده‌بندی کنگره	: BP ۱۸۳ / ۹ / م ۷ ر ۵ ۱۳۸۷
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۳۴۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۳۰۹۴۷۳

رساله توضیح المسائل آیت الله العظمی مکارم شیرازی (دام ظلّه)

ناشر: انتشارات پیام عدالت

نوبت چاپ: چهارم - ۱۳۸۸

شمارگان: ۱۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹-۰۵۵-۱۵۲-۹۶۴-۹۷۸

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

اهواز - اول کمپلو (کوی انقلاب) - جنب مسجد موسی ابن جعفر (ع)

تلفن: ۰۹۱۶۳۰۰۵۶۸۰-۶۶۴۹۸۳۲۶-۶۶۴۱۰۸۴۹

فهرست مطالب

مقدمه ناشر ۱۷

چند تذکر لازم ۱۷

تقلید

احکام تقلید ۱۹

طهاره

اقسام آبها ۲۳

۱- آب کر ۲۳

۲- آب قلیل ۲۴

۳- آب جاری ۲۵

۴- آب باران ۲۶

۵- آب چاه ۲۶

احکام آبها ۲۷

احکام تخلی ۲۹

استبراء ۳۰

مستحبات و مکروهات تخلی ۳۱

چیزهای نجس ۳۲

۱ و ۲- بول و مدفوع ۳۲

۳- منی ۳۳

۴- مردار ۳۳

۵- خون ۳۴

۲۵ ۶ و ۷- سگ و خوک
۲۶ ۸- کافر و کسانی که در حکم کافرند
۳۷ ۹- مسکر مایع
۳۸ ۱۰- آبجو
۳۸ ۱۱- عرق حیوان نجاستخوار
۳۸ عرق جُنُب از حرام
۳۹ راههای ثابت شدن نجاست
۴۰ اسباب سرایت نجاست
۴۱ احکام نجاسات
۴۳ مُطَهَّرَات
۴۴ ۱- آب
۴۸ ۲- زمین
۴۹ ۳- آفتاب
۵۰ ۴- استحاله
۵۰ ۵- انقلاب
۵۱ ۶- ثلثان شدن
۵۱ ۷- انتقال
۵۱ ۸- اسلام آوردن
۵۲ ۹- تَبَعِيَّت
۵۳ ۱۰- بر طرف شدن عین نجاست
۵۳ ۱۱- استبراء حیوان نجاستخوار
۵۴ ۱۲- غایب شدن مسلمان
۵۵ احکام ظرفها
وضو	
۵۷ طریقه وضو گرفتن
۶۰ وضوی ارتماسی

۶۰	احکام وضوی ارتماسی
۶۱	دعاهای وضو
۶۱	شرایط وضو
۶۷	احکام وضو
۶۹	اموری که باید برای آنها وضو گرفت
۷۰	اموری که وضو را باطل می‌کند
۷۰	احکام وضوی جبیره

غسل

۷۳	غسلهای واجب
۷۳	۱- جنابت
۷۳	احکام جنابت
۷۵	کارهایی که بر جُنُب حرام است
۷۵	کارهایی که بر جُنُب مکروه است
۷۶	احکام غسل جنابت
۷۶	اقسام و احکام غسل
۷۹	۲- استحاضه
۸۰	احکام زن مستحاضه
۸۲	۳- عادت ماهانه
۸۳	احکام زن حائض
۸۷	اقسام زنان حائض
۸۷	۱- صاحب عادت وقتیه و عددیه
۸۹	۲- صاحب عادت وقتیه
۹۰	۳- صاحب عادت عددیه
۹۱	۴- مضطربه
۹۱	۵- مبتدئه
۹۱	۶- ناسیه

۹۲	مسائل متفرقه حیض
۹۳	۴- نفاس
۹۳	احکام زن نفساء
۹۵	۵- مس میت
۹۵	احکام مس میت

محتضر

۹۷	احکام محتضر
----	-------------

اموات

۹۹	احکام اموات
۱۰۰	۶- غسل میت
۱۰۰	احکام غسل میت
۱۰۲	احکام کفن کردن
۱۰۴	احکام خُوط
۱۰۵	نماز میت
۱۰۶	دستور نماز میت
۱۰۷	مستحبات نماز میت
۱۰۸	احکام دفن
۱۱۰	مستحبات دفن
۱۱۳	نماز وحشت
۱۱۴	احکام نبش قبر
۱۱۵	احکام شهید
۱۱۶	غسلهای مستحب

تیمم

۱۱۹	موارد تیمم
۱۲۳	بر چه چیزهایی می توان تیمم کرد؟
۱۲۵	طریقه تیمم کردن

۱۲۵	احکام تیمم.....
-----	-----------------

نماز

۱۲۹	اهمیت نماز.....
۱۳۰	نمازهای واجب.....
۱۳۱	نمازهای واجب یومیه.....
۱۳۱	نماز جمعه.....
۱۳۱	احکام نماز جمعه.....
۱۳۲	طریقه نماز جمعه.....
۱۳۳	اوقات نمازهای پنجگانه.....
۱۳۳	وقت نماز ظهر و عصر.....
۱۳۴	وقت نماز مغرب و عشا.....
۱۳۶	وقت نماز صبح.....
۱۳۶	احکام اوقات نماز.....
۱۳۸	ترتیب در میان نمازها.....
۱۳۹	نمازهای نافله (مستحب).....
۱۴۰	وقت نافله‌های شبانه روزی.....
۱۴۱	نماز غُفیله.....
۱۴۱	احکام قبله.....
۱۴۳	پوشانیدن بدن در نماز.....
۱۴۴	شرایط لباس نمازگزار.....
۱۵۰	مواردی که نجس بودن لباس یا بدن نمازگزار جایز است.....
۱۵۳	مستحبات و مکروهات لباس نمازگزار.....
۱۵۳	مکان نمازگزار.....
۱۵۷	مکانهایی که نماز خواندن در آنها مستحب یا مکروه است.....
۱۵۸	آداب و احکام مسجد.....
۱۶۱	اذان و اقامه.....

۱۶۲	مواردی که اذان گفتن ساقط می شود
۱۶۵	واجبات نماز
۱۶۵	۱- نیت
۱۶۶	۲- تکبیرة الاحرام
۱۶۷	۳- قیام
۱۷۰	۴- قرائت
۱۷۴	۵- رکوع
۱۷۷	۶- سجود
۱۷۷	۷- ذکر رکوع و سجود
۱۷۷	احکام سجود
۱۸۰	چیزی که سجده بر آن صحیح است
۱۸۲	مستحبات سجده
۱۸۳	مکروهات سجده
۱۸۳	سجده های واجب قرآن مجید
۱۸۴	۸- تشهد
۱۸۵	۹- سلام
۱۸۵	۱۰- ترتیب
۱۸۶	۱۱- موالات
۱۸۶	قنوت
۱۸۷	ترجمه نماز
۱۹۰	تعقیبات نماز
۱۹۱	مبطلات نماز
۱۹۶	اموری که در نماز مکروه است
۱۹۷	مواردی که شکستن نماز جایز است
۱۹۸	شکایات نماز
۱۹۸	۱- شکهای باطل

۱۹۹	۲- شکهایی که اعتبار ندارد
۲۰۳	۳- شکهای صحیح
۲۰۵	مسائل متفرقه شکیات
۲۰۶	طریقه نماز احتیاط
۲۰۸	مواردی که سجده سهو واجب است
۲۰۹	احکام سجده سهو
۲۰۹	دستور سجده سهو
۲۱۰	قضای سجده و تشهد فراموش شده
۲۱۱	خلل در اجزاء و شرایط نماز
۲۱۲	نماز مسافر
۲۱۹	چیزهایی که سفر را قطع می‌کند
۲۲۳	مسائل متفرقه نماز مسافر
۲۲۵	نماز قضا
۲۲۶	نماز قضای پدر و مادر
۲۲۷	مواردی که نماز قضای پدر و مادر بر پسر بزرگتر واجب نیست
۲۲۷	نماز استیجاری
۲۳۰	نماز جماعت
۲۳۱	شرایط نماز جماعت
۲۳۳	احکام جماعت
۲۳۶	شرایط امام جماعت
۲۳۷	ادامه احکام جماعت
۲۳۹	اموری که در نماز جماعت مستحب است
۲۴۰	اموری که در نماز جماعت مکروه است
۲۴۰	احکام نماز آیات
۲۴۲	دستور نماز آیات
۲۴۴	نماز عید فطر و قربان

۲۴۴ دستور نماز عید فطر و قربان
۲۴۵ مستحبات نماز عید فطر و قربان
۲۴۶ احکام نماز عید فطر و قربان

روزه

۲۴۷ وجوب روزه
۲۴۷ نیت
۲۵۰ کارهایی که روزه را باطل می‌کند
۲۵۰ احکام کارهایی که روزه را باطل می‌کند
۲۵۹ باقیمانده احکام میطلات روزه
۲۶۰ کارهایی که برای روزه‌دار مکروه است
۲۶۰ مواردی که قضا و کفاره واجب است
۲۶۱ کفاره روزه
۲۶۱ احکام کفاره روزه
۲۶۴ مواردی که فقط قضا لازم است
۲۶۵ مواردی که قضا واجب نیست
۲۶۶ احکام روزه قضا
۲۶۸ احکام روزه شخص مسافر
۲۷۰ کسانی که روزه بر آنها واجب نیست
۲۷۱ راه ثابت شدن اول ماه
۲۷۲ روزه‌های حرام
۲۷۳ روزه‌های مکروه
۲۷۴ روزه‌های مستحب
۲۷۵ کسانی که نمی‌توانند روزه بگیرند

خمس

۲۷۷ موارد هفتگانه خمس
۲۷۷ احکام و موارد هفتگانه خمس
۲۷۷ ۱- منافع کسب و کار

۲۸۵	۲- معدن.....
۲۸۶	۳- گنج.....
۲۸۸	۴- مال حلال مخلوط به حرام.....
۲۸۹	۵- جواهراتی که با غواصی به دست می‌آید.....
۲۹۰	۶- غنائم جنگی.....
۲۹۱	۷- زمینی که کافر ذمی از مسلمان می‌خرد.....
۲۹۱	مصرف خمس.....

زکات

۲۹۵	احکام زکات مال.....
۲۹۵	شرایط واجب شدن زکات.....
۲۹۶	زکات غلات.....
۳۰۰	نصاب طلا و نقره.....
۳۰۲	زکات حیوانات.....
۳۰۲	نصاب گوسفند.....
۳۰۳	نصاب گاو.....
۳۰۴	نصاب شتر.....
۳۰۶	مصرف زکات.....
۳۰۸	مستحقین زکات.....
۳۰۹	تیت زکات.....
۳۱۰	مسائل متفرقه زکات.....
۳۱۴	زکات فطره.....
۳۱۶	مصرف زکات فطره.....
۳۱۷	احکام زکات فطره.....
۳۱۸	مسائل متفرقه زکات فطره.....

حج

۳۲۱	حج و شرایط آن.....
-----	--------------------

۳۲۱ احکام استطاعت.

خرید و فروش

۳۲۵ معاملات واجب و مستحب.

۳۲۵ احکام معاملات.

۳۲۶ معاملات مکروه.

۳۲۶ معاملات حرام و باطل.

۳۲۹ ربا.

۳۲۹ احکام ربا.

۳۳۱ شرایط خریدار و فروشنده.

۳۳۲ شرایط جنس و عوض آن.

۳۳۴ صیغه معامله.

۳۳۴ خرید و فروش میوه‌ها بر درخت.

۳۳۵ معامله نقد و نسیه.

۳۳۶ معامله سلف و شرایط آن.

۳۳۷ احکام معامله سلف.

۳۳۸ خرید و فروش طلا و نقره.

۳۳۸ مواردی که می‌توان معامله را فسخ کرد.

۳۴۰ احکام خیارات.

۳۴۲ مسائل متفرقه خرید و فروش.

شرکت

۳۴۳ احکام شرکت.

صلح

۳۴۷ احکام و شرایط صلح.

اجاره

۳۴۹ احکام اجاره.

۳۵۰ شرایط اجاره.

۳۵۱ مسائل متفرقه اجاره.

مزارعه

- شرایط مزارعه ۳۵۷
- احکام مزارعه ۳۵۸

مساقات

- شرایط مساقات ۳۶۱
- احکام مساقات ۳۶۲

محجورین

وکالت

جعاله

- شرایط جعاله ۳۶۹
- احکام جعاله ۳۷۰

قرض

- شرایط قرض ۳۷۳
- احکام قرض ۳۷۴

حواله

- احکام حواله ۳۷۷

رهن

- شرایط و احکام رهن ۳۷۹

ضمانت

- شرایط و احکام ضمانت ۳۸۱

کفالت

- شرایط کفالت و کفیل ۳۸۳

امانت (ودیعه)

- شرایط و احکام امانت ۳۸۵

عاریه

- احکام عاریه ۳۸۹

ازدواج و زناشویی

۳۹۲	دستور خواندن صیغه عقد دائم
۳۹۲	دستور خواندن صیغه عقد موقت
۳۹۳	شرایط عقد ازدواج
۳۹۴	عیوب فسخ نکاح
۳۹۵	گروهی از زنانی که ازدواج با آنان حرام است
۳۹۸	احکام عقد دائم
۳۹۹	احکام عقد موقت
۴۰۰	احکام نگاه کردن
۴۰۲	مسائل متفرقه ازدواج

شیر دادن (رضاع)

۴۰۶	احکام شیر دادن
۴۰۷	شرایط شیر دادنی که سبب محرم شدن است
۴۱۰	آداب شیر دادن
۴۱۰	مسائل متفرقه شیر دادن

طلاق

۴۱۳	شرایط طلاق
۴۱۴	عده طلاق
۴۱۵	عده وفات
۴۱۶	طلاق بائن و رجعی
۴۱۷	احکام رجوع
۴۱۷	طلاق خلع
۴۱۸	طلاق مبارات
۴۱۹	احکام متفرقه طلاق

غصب

۴۲۱	احکام غصب
-----	-------	-----------

اموال گمشده (لَقِطَه)

۴۲۵ احکام اموال گمشده

ذبح و شکار حیوانات

۴۲۹ احکام ذبح و شکار حیوانات

۴۳۰ دستور ذبح حیوانات

۴۳۱ شرایط ذبح حیوانات

۴۳۲ دستور کشتن شتر

۴۳۳ مستحبات و مکروهات ذبح

۴۳۴ شرایط شکار با اسلحه

۴۳۴ احکام شکار

۴۳۵ شرایط شکار با سگهای شکاری

۴۳۶ احکام شکار با سگهای شکاری

۴۳۷ صید ماهی

خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها

۴۳۹ حیوانات حلال و حرام گوشت

۴۳۹ اجزاء حرام حیوانات حلال گوشت

۴۴۰ خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های حرام

۴۴۱ مستحبات و مکروهات غذا خوردن

۴۴۲ مستحبات و مکروهات آشامیدن آب

نذر و عهد

۴۴۳ شرایط و احکام نذر و عهد

قسم خوردن

۴۴۷ شرایط قسم خوردن

۴۴۸ احکام قسم خوردن

وقف

۴۴۹ احکام و شرایط وقف

وصیت

- ۴۵۳ شرایط وصیت کننده.
- ۴۵۴ احکام وصیت.

ارث

- ۴۵۹ طبقات ارث.
- ۴۶۷ ارث زن و شوهر.
- ۴۶۹ مسائل متفرقه ارث.

دفاع و امر به معروف و نهی از منکر

- ۴۷۱ احکام دفاع.
- ۴۷۲ امر به معروف و نهی از منکر.

مسائل جدید مورد نیاز

- ۴۷۵ معاملات بانکی و صندوقهای قرض الحسنه.
- ۴۷۷ سفته و چک.
- ۴۷۸ معاملات سرقتی.
- ۴۷۹ بیمه.
- ۴۸۰ تلقیح (بارور نمودن زن).
- ۴۸۱ پیوند اعضا و تشریح.
- ۴۸۲ مضاربه.

مسائل عمومی مورد ابتلاء،

نگاهی گذرا بر زندگی پربرکت مرجع عظیم الشان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه ناشر

چند تذکر لازم

۱- رساله «توضیح المسائل» که متن نخستین آن توسط چند تن از فضلاء حوزه علمیه قم در عصر مرحوم آیه الله العظمی بروجردی - قدس سره - بر طبق فتاوی ایشان تنظیم شد، گام مؤثری در طریق واضح ساختن احکام فقهی، برای اولین بار، جهت عموم مردم بود؛ چراکه هم اصطلاحات پیچیده مخصوص فقه که رساله های پیشین مملو از آن بود در توضیح المسائل وجود نداشت، و هم جمله بندی ها ساده و روشن، و در عین حال دقیق و منسجم بود؛ و به همین دلیل، اثر عمیقی در رغبت اقشار متدین نسبت به فهم مسائل دینی گذاشت.

بعد از «معظم له»، مراجع بزرگ دیگر - کثر الله امثالهم - نیز از آن متن استفاده کرده، با داخل نمودن فتاوی خود در متن مزبور، همان سنت پسندیده را تعقیب کردند.

اما از آنجا که جمله بندی های کتاب برای فتاوی مرحوم آیه الله العظمی بروجردی تهیه شده بود، با مرور زمان و تلفیق با فتاوی بزرگان دیگر، ناهماهنگی هایی در آن به وجود آمد و سلاست و انسجام نخستین را از دست داد، تا آنجا که در این اواخر قسمت قابل توجهی از «توضیح المسائل» دوباره شکل پیچیده به خود گرفت و فهم آن برای بعضی مشکل شد حتی در بعضی از موارد، شاید تناقضهایی در آن به وجود آمد.

۲- از سوی دیگر مشغله زیاد مراجع بزرگ، غالباً به آنها اجازه نمی داد که

خودشان شخصاً تمام مسائل «توضیح» را بر فتاوی خود تطبیق و تغییرات لازم را در عبارات انجام دهند و این کار احیاناً زیر نظر فرد یا جمعی از فضلاء مورد اعتمادشان انجام می‌شد و پیداست که طرز کار و دقت این فضلا با خود مراجع فرق بسیار داشت هرچند هر دو از نظر شرعی حجت بود.

۴- از این گذشته، تغییرات تند و سریع جامعه سبب می‌شد مسائلی که از محل ابتلا خارج شده بود و هنوز در آن به چشم می‌خورد از توضیح المسائل خارج گردد و در عوض مسائل مهم مورد ابتلاء و حاجت به آن افزوده شود، تا جوابگوی نیازهای مردم مسلمان در مسائل فقهی باشد.

در رساله حاضر این مشکلات بحمدالله برطرف گشته و توضیح المسائل به طرز شایسته تری عرضه شده است زیرا:

اولاً: با اصلاح کامل عبارات و بازنگری دقیق، سلاست و انسجام و هماهنگی به توضیح المسائل بازگشته است.

ثانیاً: حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی شخصاً بر تمام مسائل نظارت داشته و متون «توضیح» را با فتاوی خودشان که در «تعلیقات عروة الوثقی» آمده تطبیق نموده و مسائلی را که در عروه نبوده، بر آن افزوده اند و تمام عبارات را اصلاح کرده‌اند.

ثالثاً: مسائل غیر مورد ابتلاء از آن حذف و مسائل مورد حاجت به آن افزوده شده است و انشاءالله به صورتی درآمد که نفع آن عام و بهره‌گیری از آن برای همه آسانتر باشد.

خداوند متعال به همه ما توفیق عمل به احکام اسلام و قرآن و سنت پیغمبر اکرم ﷺ و ائمه طاهرين ﷺ را عنایت فرماید و نیت ما را خالص و در مسیر رضای خودش قرار دهد!